

ВІДГУК

офиційного опонента на дисертаційну роботу Деліні Марини Миколаївни «Трансформація інституційних засад формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці», поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження.

Сучасні підприємницькі структури, що демонструють стабільний економічний розвиток на основі результативного використання ресурсів, зростання продуктивності праці, впровадження інновацій та освоєння інвестицій, здатність вести конкурентну боротьбу та досягати основної комерційної мети (максимізації прибутку), відіграють важливу роль в національній економіці. Однак, як свідчить міжнародний досвід та вітчизняна практика, бізнес не може існувати поза суспільством, тому зобов'язаний реагувати на його потреби не тільки створенням якісного продукту, але й через соціально-відповідальні заходи, які не є його прямим обов'язком.

Корпоративна соціальна відповідальність виступає невід'ємним елементом функціонування підприємницьких структур, тому що благодійна, спонсорська діяльність, меценатство, додаткове соціальне забезпечення працівників та інші форми соціально-відповідальної діяльності покращують репутацію, підвищують імідж, забезпечують розвиток території присутності та сприяють встановленню суспільного консенсусу. Реалізація програм та проектів соціально відповідальним бізнесом повинна здійснюватися на основі використання форм, методів та інструментів, що складають механізм, який формується за допомогою інституційних засад. Тому трансформації, що відбуваються в даний час в економіці України, потребують певних змін в механізмі соціальної відповідальності підприємництва та інституційних засадах його формування. Зазначені зміни потребують використання наукового базису для їх обґрунтування та реалізації.

Тому дослідження М.М. Деліні, метою якого визначено розробку теоретико-методологічних засад, методичних підходів, практичних рекомендацій щодо трансформації інституційних засад формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці України, є актуальним та своєчасним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Вивчення дисертації, автореферату, публікацій М.М. Деліні дає підставу зробити висновок про те, що отримані наукові результати є обґрунтованими та достовірними.

Відд. № 440/05
20.06.2018 р.
ДДМА

Цілісність та комплексність дослідження забезпечені використанням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, включаючи системний підхід, аналіз, синтез, дедукцію, конкретизацію, декомпозицію, періодизацію, класифікацію, статистичний та структурно-функціональний аналіз, концептуалізацію, моделювання, організаційно-структурне конструювання.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації базуються на фундаментальних положеннях сучасної економічної теорії (неоінституціоналізму, посткейнсіанства, теорії суспільного вибору й економічного зростання, соціальної і поведінкової економіки, державного управління та корпоративного управління), працях вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців щодо інституційного забезпечення соціально-відповідальної діяльності підприємництва в структурі національної економіки.

Достовірність наукових положень дисертації забезпечені використанням у процесі дослідження законодавчих і нормативно-правових актів України, матеріалів Держслужби статистики України, міжнародних стандартів з корпоративної соціальної відповідальності, інформаційно-аналітичних оглядів, звітності підприємницьких структур.

Дисертаційна робота М.М. Деліні виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова МОН України за темами: «Актуальні проблеми розвитку економічної системи України в умовах трансформаційних перетворень» (номер держреєстрації 0103U004015, 2014-2017 рр.), «Формування репутаційного капіталу організацій як основний показник конкурентоздатності» (номер держреєстрації 0115U006582, 2015-2017 рр.), «Формування теоретико-методологічних зasad забезпечення економічного розвитку регіону та його оцінка в стратегічній перспективі» (номер держреєстрації 0110U006871, 2015-2017 рр.), а також за темою НДР ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»: «Модернізація соціально-трудової сфери Донбасу: загрози та можливості» (номер держреєстрації 0115U001470, 2015 р.).

Основні наукові положення і результати дослідження доповідались та пройшли апробацію на міжнародних науково-практических конференціях. Сукупність даних обставин визначає достовірність і вірогідність отриманих результатів.

Наукова новизна результатів дослідження

В дисертації отримано ряд положень, що свідчать про наукову новизну виконаного дослідження.

Так, в роботі дескриптивно визначено поняття «соціально-економічна відповідальність підприємництва» (СЕВП), під якою розуміється свідома та добровільна економічна поведінка підприємницької структури, спрямована на узгодження власних економічних інтересів з цілями сталого розвитку

національної економіки з урахуванням інтересів різних груп стейкхолдерів та застосуванням економічних інструментів і важелів.

Автором, у відповідності до вимог сталого розвитку національної економіки, досліджено зміст і структуру інституційного забезпечення СЕВП, групування неформальних інститутів СЕВП за ознакою конвергентності їх взаємодії з формальними інститутами, а також виявлено особливості інституційного забезпечення формування механізму СЕВП на макро- та мікроекономічному рівнях.

Для формування цілісного і систематизованого наукового уявлення про можливості та ефекти реалізації підприємцями політики СЕВП в дисертації вдосконалено структуризацію інструментарію СЕВП за ознаками еволюційності розвитку, сфери впливу, рівня управління, психологічного сприйняття відповідальності, масштабності результатів, а також міждисциплінарного підходу, доповненого інструментами соціально-психологічного впливу на рівні держави і підприємства та напрямами реалізації СЕВП щодо основних стейкхолдерів.

Автором доповнено періодизацію еволюціонування інституту СЕВП в міжнародному аспекті за рахунок визначення і розкриття змісту етапів його становлення і розвитку, тенденцій трансформації історичних форм механізмів реалізації, а також класифікації моделей СЕВП за критерієм вагомості впливу основних акторів (держава – підприємництво). Крім того, доповнено комплекс економічних і соціальних передумов формування механізму СЕВП в Україні на основі дослідження стану і результативності реалізації соціально-економічної відповідальності держави і економічних суб'єктів великого, середнього і малого підприємництва.

В результаті запропоновано методологічний базис трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП, який дозволяє визначити місце СЕВП у національній економічній системі та оцінити можливості вирішення суб'єктивних проблем та суперечностей щодо розподілу цієї відповідальності між основними інститутами суспільства. Методологічний базис сконструйовано на перетині раціонально-критичної, патерналістської, інтерпретативної, функціоналістської базисних парадигм, засновано на методологічних принципах та відповідних методологічних засадах, а також розподілено за сферами дослідження та діяльності.

Автором удосконалено два методичних підходи до визначення рівня соціальної готовності та оцінки економічного потенціалу підприємництва до СЕВП. Особливість першого полягає у кількісної оцінці суб'єктивного сприйняття важливості СЕВП на основі модифікованої моделі Розенберга та комплексу оцінних характеристик, що визначають напрями відповідальності перед групами стейкхолдерів. Другий підхід полягає у оцінці економічного потенціалу готовності підприємництва до здійснення СЕВП шляхом використання методу аналізу ієрархій для обґрунтування вибору альтернативи.

В дослідженні також розвинуто інформаційно-аналітичне забезпечення державного регулювання СЕВП за рахунок визначення якісних характеристик поточного стану її інституційного розвитку на основі аналізу інституційної інфраструктури СЕВП на рівні законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування, недержавних структур сприяння СЕВП, а також дослідження і систематизації її нормативно-правового забезпечення.

В результаті автором розроблено концепцію трансформації інституційних засад формування механізму СЕВП в Україні, яка включає теоретико-методологічні імперативи, постулат, передумови, методи й інструменти трансформації інституційних засад та передбачає прийняття Національної концепції СЕВП в Україні. Національна концепція СЕВП в Україні містить цілі, принципи, напрями, засоби, функції і завдання держави щодо стимулювання підприємництва до реалізації соціально-економічної відповідальності.

Для реалізації концепції трансформації інституційних засад формування механізму СЕВП запропоновано методичний підхід на основі побудови матриці «соціальна готовність підприємництва до СЕВП – економічний потенціал готовності підприємництва до СЕВП», в якій визначені вихідні позиції України й оптимальна траекторія трансформації інституційних засад формування механізму СЕВП, яку запропоновано здійснювати у два етапи: для інституційного базису та інституційної інфраструктури.

Автором також обґрунтовано науковий підхід до формування механізму СЕВП в Україні, зокрема його структури і змісту елементів на рівні держави (включаючи основну мету, деталізацію завдань і принципів їх реалізації, що визначено у Національній концепції СЕВП в Україні, а також змісту адміністративно-правового, інформаційно-комунікаційного, організаційного й інституційного блоків) та підприємництва (зокрема, оцінки ступеня соціально-економічної відповідальності перед групами стейкхолдерів та визначення ступеню задоволеності персоналу політикою СЕВП).

Сукупність перелічених теоретичних та методологічних положень, концептуальних засад та методичних підходів вирішує важливу науково-прикладну проблему щодо формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці України на підставі трансформації інституційних засад.

Значущість результатів дослідження для науки і практики

Наукове значення роботи полягає в поглибленні теорії й методології формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в структурі національної економіки на підставі трансформації інституційних засад. Практичне значення полягає в розробці конкретних заходів щодо впровадження методичних підходів та практичних рекомендацій, спрямованих на сприяння вирішенню завдань сталого розвитку національної економіки

підприємництвом за рахунок трансформації інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності.

Результати дослідження знайшли реалізацію в практичній діяльності Департаменту економіки Донецької облдержадміністрації; Українського союзу промисловців і підприємців; ПАТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО»; ГО «Інститут громадянської просвіти»; ТОВ «БЕЛОР-ДИЗАЙН»; Групою компаній SPORT LIFE, а також у навчальному процесі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, про що свідчать відповідні документи про впровадження, які представлено у додатках дисертації.

Зауваження

Відзначаючи позитивний характер дисертації, слід зауважити, що окрім результатів дослідження мають дискусійний характер.

1. Автор на с. 66-80 досліджує формальні інститути СЕВП, а на с. 81-83 поділяє їх на групи: інститут держави, інститут права, інститут власності, інститут заробітної плати, інститут благодійності. Слід було б у відповідній таблиці структурувати зазначені інститути за ступенем впливу на здійснення СЕВП.

2. На с. 105-106 дисертації автор характеризує переваги для об'єктів СЕВП по групах: персонал, власники, споживачі, партнери, конкуренти, суспільство, держава. Доцільно представити на схемі або у таблиці зазначені переваги, а також визначити умови отримання цих переваг.

3. Автором докладно розглянуто становлення інституту СЕВП в розвинених країнах світу (с. 115-125), на підставі чого виявлено та узагальнено вісім етапів (с. 128 дисертації). Доцільно визначити, на якому саме етапі у даний час знаходиться інститут СЕВП в Україні.

4. На с. 137-162 дисертації досліджено моделі соціально-економічної відповідальності, які використовуються різними країнами світу, що знайшло узагальнення у табл. 2.7 «Моделі сполучення зусиль держави та підприємців в реалізації СЕВП» (с. 163 дисертації), де визначено роль держави і підприємництва та інструменти сполучення ними зусиль в реалізації СЕВП. Потребує додаткового пояснення, за якими критеріями визначені «головна, велика та другорядна» оцінки ролі держави, а також «головна, помірна та другорядна» оцінки ролі підприємництва в реалізації СЕВП.

5. Автору слід уточнити як співвідносяться між собою комплекс передумов формування механізму СЕВП в Україні (рис. 3.12, с. 241 дисертації) та аналітичні, правові, економічні та організаційні передумови формування механізму СЕВП, представлені на рис. 4.1 «Концепція трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП в Україні» (с. 295 дисертації).

6. На с. 249-258 дисертації докладно охарактеризовано інституційну інфраструктуру СЕВП в Україні та виділено: законодавчий рівень (Комітети

Верховної Ради України), рівень виконавчої влади (Мінекономрозвитку, Мінсоцполітики України, Державні служби України: з питань праці, зайнятості та фіiscalьна, обласні державні адміністрації та органи ЦОВВ) та рівень неурядових організацій. Доцільно було б схематично показати взаємозв'язок між цими рівнями.

7. Автору має сенс докладніше розглянути досвід створення програмних документів у розвинутих країнах світу, присвячених формалізації інституту СЕВП, що дозволило б його використати при визначені структури Національної стратегії соціально-економічної відповідальності підприємництва в Україні, створення якої запропоновано у дисертації на с. 282.

8. На рис. 5.1 «Матриця обґрунтування вибору напрямів трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП в Україні» (с.342 дисертації) представлено два варіанти переходу траєкторії від точки А (квадрант «латентне-стабілізація») до точки В (квадрант «вмотивоване-зростання»): через квадрант «латентне-збалансування» або через квадрант «вмотивоване-збалансування». Автором розглянуто варіант переходу через квадрант «латентне-збалансування» (с.358-359 дисертації). Слід було б також розглянути варіант переходу через квадрант «вмотивоване-збалансування» та порівняти обидва варіанти між собою.

9. Автору доцільно було б визначити взаємозв'язок між цільовим, гуманістичним, адміністративно-правовим, інформаційно-комунікаційним, організаційним та інституційним блоками механізму СЕВП або їх ієрархію (с.362-382 дисертації)

Проте зазначені зауваження не знижують актуальність, наукову новизну і цінність дисертації.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами досліджень автором опубліковано 38 наукових праць загальним обсягом 36,80 ум.-друк. арк. (особисто автору належить 36,37 ум.-друк. арк.), з яких одна індивідуальна та три колективних монографії, 24 статті у наукових фахових виданнях та виданнях, що включено до міжнародних наукометрических баз, а також 10 публікацій за матеріалами конференцій.

Внесок автора у роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано в авторефераті у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки М.М.Дєліні.

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації

Досконале вивчення дисертаційної роботи та автореферату дає змогу зробити висновок щодо ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Всі наукові положення, висновки і рекомендації, наведені у авторефераті, належним чином розкрито у самій дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Деліні Марини Миколаївни «Трансформація інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці» є цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому автором отримано нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують важливу національногосподарську проблему щодо формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в Україні на підставі трансформації певних інституційних зasad.

Дисертаційна робота «Трансформація інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці» відповідає вимогам pp. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор, Деліні Марина Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент –
провідний науковий співробітник
відділу економіко-правових проблем
містознавства Інституту економіко-правових
досліджень НАН України
доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник


М.В. Мельникова

Підпис М.В. Мельникової заєдною:
Вчений секретар ІЕПД НАН України
кандидат юридичних наук


В.К. Малолітнєва



До спеціалізованої вченої ради
Д 12.105.03
Донбаської державної
машинобудівної академії
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Смерічевської Світлани Василівни
на дисертаційну роботу Дєліні Марини Миколаївни
“Трансформація інституційних зasad формування механізму соціально-
економічної відповідальності підприємництва в національній
економіці”, подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

Одним з найважливіших принципів, згідно яких здійснюється діяльність підприємств різних форм власності та галузей, є управління компанією з дотриманням соціально-економічної відповідальності. У світовій практиці поєднання соціально орієнтованого та економічно ефективного розвитку в інтересах задоволення потреб теперішніх і майбутніх поколінь забезпечується саме за допомогою активного впровадження в практику підприємництва принципів соціально-економічної відповідальності. В Україні механізм соціально-економічної відповідальності підприємництва тільки починає розвиватися, проте аналіз досвіду розвинутих країн в сфері впровадження зазначених принципів на вітчизняних підприємствах та сприяння цьому процесу з боку держави свідчить, що саме інвестування в соціальну сферу є запорукою подальшого економічного розвитку та формування

стійкого

Вхід № 439/05
• 12.06.2018
ДДМА

позитивного іміджу компанії в цілому. Таким чином, виникає потреба щодо вирішення завдання трансформації інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці, що обумовлює своєчасність та актуальність дисертаційної роботи Деліні М.М.

На користь даного твердження є виконання даної дисертації в межах досліджень за темами: «Актуальні проблеми розвитку економічної системи України в умовах трансформаційних перетворень» (номер держреєстрації 0103U004015, 2014-2017 pp.), «Формування репутаційного капіталу організацій як основний показник конкурентоздатності» (номер держреєстрації 0115U006582, 2015-2017 pp.), «Формування теоретико-методологічних засад забезпечення економічного розвитку регіону та його оцінка в стратегічній перспективі» (номер держреєстрації 0110U006871, 2015-2017 pp.), в межах яких автором розвинуто теоретичні положення інституційного базису механізму СЕВП в національній економіці, проаналізовано етапи розвитку інституційного забезпечення соціально-економічної відповідальності підприємництва у світі та в Україні, визначено пріоритети трансформації механізму СЕВП.

Ступінь обґрутованості та вірогідності наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації

Зміст дисертаційної роботи свідчить про ґрунтовне дослідження визначененої мети, глибоке знання теми та послідовне вирішення встановлених задач, що сприяло отриманню нових наукових результатів, які визначаються логічною послідовністю та належним рівнем обґрутованості завдяки використанню загальнонаукових, конкретно-наукових і спеціальних методів пізнання.

Підтвердженням достовірності та адекватності результатів дисертаційної роботи Деліні М.М. є те, що інформаційною базою роботи стали результати досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, комплекс

законодавчих і нормативно-правових актів України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, міжнародні стандарти з корпоративної соціальної відповідальності, інформаційно-аналітичні огляди, фінансова і нефінансова звітність підприємницьких структур.

Сформульовані пропозиції є конкретними, охоплюють основні напрями трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП, відзначаються науковою новизною та свідчать про вагомий внесок автора в розвиток теорії і практики соціально-економічної відповідальності підприємництва. Апробація наукових результатів дисертації проводилась на багатьох міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці теоретичних і методологічних основ, концептуальних засад, методичних підходів до трансформації інституційних зasad створення в Україні дієвого механізму стимулювання і реалізації підприємництвом соціально-економічної відповідальності в процесі забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Автором, на основі дослідження наукових поглядів на підприємництво, визначено його соціально-економічний внесок у суспільний розвиток (с. 36-42), це дало змогу розвинути поняття «соціально-економічна відповідальність підприємництва», яку визначено свідомою і добровільною економічною поведінкою підприємницької структури, спрямованої на забезпечення балансу її економічних інтересів з цілями сталого розвитку національної економіки з урахуванням інтересів усіх груп стейкхолдерів і за рахунок застосування економічних інструментів і важелів, а також визначення складових СЕВП (с. 64-65).

Вперше здобувачем обґрунтовано зміст і структуру інституційного забезпечення СЕВП за рахунок визначення його складових (формальні і неформальні інститути, інституції, стейкхолдери, системоутворюючі взаємозв'язки), структурування неформальних інститутів СЕВП у групи за

ознакою конвергенції їх взаємодії з формальними інститутами (конвергентні, частково конвергентні, нейтральні, дивергентні) і визначення особливостей інституційного забезпечення формування механізму СЕВП на макро- та мікроекономічному рівнях (с. 66-87).

Удосконалено інструментарій СЕВП за рахунок його структуризації на основі класифікації за ознаками еволюційності розвитку, сферою впливу, рівня управління, психологічного сприйняття відповідальності, масштабності результатів, а також доповнення інструментами соціально-психологічного впливу на рівні держави і підприємства (с. 88-109).

Заслуговує на увагу еволюційний аналіз інституту СЕВП, що отримало результат у вигляді періодизації еволюціонування інституту СЕВП в міжнародному аспекті (с. 114 - 127). У дисертації дістало подальшого розвитку наукове уявлення про форми сполучення зусиль держави та підприємців в забезпечення соціально-економічної відповідальності за рахунок класифікації їх моделей за критерієм вагомості впливу держави та підприємництва, на основі чого виокремлено низку особливостей становлення вітчизняної моделі СЕВП (с. 137 - 164).

Автором проаналізовано методологічний базис механізму СЕВП (с. 165-187), що дозволило запропонувати вперше методологічний базис трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП, заснований на синтезованих в роботі методологічних принципах і розкритий в методологічних засадах, диференційованих за сферами дослідження і діяльності, сконструйованих на перетині базисних парадигм: раціонально-критичної, патерналістської, інтерпретативної, функціоналістської, що створює підстави для інкорпорації у дослідження та розробку пропозицій щодо трансформації механізму СЕВП політичних, регуляторних, соціальних, економічних, психологічних аспектів (с. 188-190). З урахуванням цього та засновуючись на авторському аналізі інституційного забезпечення СЕВП в Україні (с. 249-267), здобувачем розроблено концепцію трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП в Україні, яка

структурована за такими складовими, як: теоретико-методологічні імперативи, постулат, передумови, методи й інструменти трансформації інституційних зasad і яка передбачає прийняття на державному рівні Національної концепції розвитку СЕВП в Україні як програмного документу, яким визначаються цілі, принципи, напрями, засоби, функції і завдання держави щодо стимулювання і реалізації підприємницьким сектором соціально-економічної відповідальності (с. 272-396).

На особливу увагу заслуговує глибокий статистичний аналіз, який показав основні тенденції в сфері політики соціально-економічної відповідальності держави та реалізації СЕВП, проведений кореляційно-регресійний аналіз (с. 195- 229, с. 230 - 241).

На основі удосконалення методичного підходу до визначення рівня соціальної готовності підприємництва до СЕВП на основі модифікованої моделі Розенберга (с. 297-315) та методичного підходу до оцінки економічного потенціалу готовності до СЕВП , який на відміну від існуючих, розкриває структуру зазначеного потенціалу (с. 317-337), запропоновано методичний підхід до обґрунтування напрямів трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП на основі побудови матриці «соціальна готовність підприємництва до СЕВП – економічний потенціал готовності підприємництва до СЕВП», в якій виділені і описані шість основних полів, визначені вихідні позиції України й оптимальна траєкторія трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП (с. 342-361).

Здобувачем удосконалено науковий підхід до формування механізму СЕВП в Україні, зокрема, на рівні держави і підприємництва окреслено зміст адміністративно-правового, інформаційно-комунікаційного, організаційного й інституційного блоків механізму (362-386); на рівні підприємництва розроблено методичні положення з оцінки ступеня соціально-економічної відповідальності підприємницької структури перед всіма групами стейкхолдерів і задоволеності її персоналу політикою СЕВП (с. 387-396) та

запропоновано систему показників для виміру СЕВП на конкретному підприємстві (с.397-411).

Практичне значення результатів дослідження

Розроблені автором рекомендації знайшли своє відображення в діяльності органів державної влади, асоціацій, громадських організацій, представників великого бізнесу та освітніх установ, що підтверджено відповідними довідками, а саме: Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації (довідка № 6/251/40-18/03-3 від 27.02.2018 р.); Українського союзу промисловців і підприємців (довідка № 208 від 05.02.2018 р.); Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (довідка № 135-7/144 від 10.01.2018 р.); ПАТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» (довідка № 01/420 від 17.01.2018 р.); ГО «Інститут громадянської просвіти» (9-17 від 14.11.2017 р.); ТОВ «БЕЛОР-ДИЗАЙН» (довідка № 318 від 06.12.2017 р.); Групою компаній SPORT LIFE (довідка № 8-13/31 від 24.11.2017 р.), що підтверджує практичну значущість розроблених рекомендацій Деліні М.М.

Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження викладено у 38 наукових працях, з яких: одна індивідуальна і 3 колективні монографії, 24 статті у фахових наукових виданнях (в т.ч. 5 статей – у зарубіжних виданнях), 10 публікацій у матеріалах конференцій.

Характер видань і зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам МОН України, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Ознайомлення зі змістом наукових праць свідчить про повноту відображення в них основних положень та результатів дисертації. Наукові

положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертаційній роботі, викладені в авторефераті, який за своїм змістом відповідає дисертації.

Наукові положення, розробки і висновки дисертації, що виносяться на захист, є результатом особистих наукових досліджень. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї, положення та розрахунки, що є особистим внеском автора.

Дискусійні положення і зауваження до змісту дисертаційної роботи

Поряд з позитивними моментами дисертації, відзначеними вище, в роботі наявні певні недоліки та дискусійні моменти, які потребують уваги.

1. В параграфі 1.2 дисертації проведений аналіз інституційного базису забезпечення СЕВП в Україні, зокрема, в табл. 1.9 (с. 86) представлено класифікацію неформальних інститутів за ознакою їх конвергенції до формальних, де визначена група дивергентних інститутів, але не дається обґрунтування значення їх дивергентності для національної економіки.

2. На рис. 1.1 (с. 109) наведено 4 інструменти СЕВП на рівні держави, але в самій роботі їх характеристика не розкривається повністю, не дається пояснення, яким чином ці інструменти можуть сприяти реалізації напрямів СЕВП.

3. На основі аналізу еволюції інституціоналізації СЕВП у світі, автором визначені основні закономірності розвитку механізмів СЕВП (с. 129) та етапи становлення інституту СЕВП (с. 128), але не проаналізовано досвід становлення СЕВП в Україні відносно цих етапів.

4. В параграфі 2.2 (с. 138-140) автор пропонує результати порівняльного аналізу європейських моделей соціальної політики, хоча, на мою думку, доцільно було б окрім європейських моделей проаналізувати й моделі соціальної політики інших регіонів світу.

5. В 3-му розділі роботи (параграф 3.2, с. 229-240) здобувачем проаналізовано стан соціально-економічної відповіданості підприємств України на основі нефінансових звітів, де наведено дані щодо їх соціальних

інвестицій, інвестицій в розвиток персоналу, соціальні програми та соціальне партнерство, але, нажаль, автор не пояснює, яким саме чином розкривається соціальне партнерство цих підприємств.

6. В параграфі 3.3, де аналізується інституційне забезпечення СЕВП, автором наведений перелік міжнародних стандартів в сфері СЕВП (с. 259-262), але не зазначено, які з цих стандартів отримали поширення в Україні чи мають бути поширені.

7. В межах запропонованого автором методичного підходу до визначення соціальної готовності підприємництва до соціально-економічної відповідальності, який було розроблено автором на основі модифікації моделі Розенберга, рекомендовано використовувати комплекс оцінних характеристик X_k , що відображають соціальне мотивування підприємництва до соціально-економічної відповідальності (табл.4.1, с.301) та залежать від взаємодії з певною групою стейкхолдерів. Цей перелік оцінних характеристик має дещо дискусійний характер, зокрема, доцільно було б для оцінки такої групи стейкхолдерів як “конкуренти” запропонувати такий важливий оцінний критерій як «відповідальна цінова політика».

8. В табл. 5.1 (с. 357) представлено етапи та напрями трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП в Україні, де запропоновано два напрями (інституційний базис та інституційна інфраструктура) та їх трансформація в залежності від етапу. Трансформацію запропоновано для формальних та неформальних інститутів в межах інституційного базису, але на 2-му етапі напрями трансформації для неформальних інститутів збігаються як для інституційного базису, так і для інституційної інфраструктури. Але автор не дає пояснення, з чим це пов’язано?

Разом з тим, слід підкреслити, що наведені зауваження відображають в своїй більшості рекомендації, які б дозволили розкрити додаткові аспекти досліджуваної проблематики і не впливають істотно на оцінку наукових результатів дисертанта.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і загальний висновок

Ознайомлення з дисертаційною роботою “Трансформація інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці”, її авторефератом, публікаціями автора за темою дослідження дозволяють констатувати, що дисертація Дєліні М. М. є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, яка відповідає сучасним вимогам до методології суспільних наук, містить висунуті на прилюдний захист наукові положення, теоретичні узагальнення, аналітичні, концептуальні та методологічні розробки, висновки і практичні пропозиції, що мають важливe значення для економічної науки і практики трансформації інституційних зasad формування механізму СЕВП в національній економіці України.

Дисертація характеризується високим рівнем наукової новизни та практичної значимості, сформульовані висновки і рекомендації є несуперечливими, обсяг дисертаційної роботи відповідає вимогам, її положення достатньою мірою висвітлено у фахових наукових виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, а також пройшли апробацію на науково-практичних конференціях різних рівнів. Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат дисертації відповідає вимогам і розкриває основні положення і наукові результати дослідження.

Таким чином, за формальними та якісними ознаками, рівнем наукової новизни та практичної цінності дисертаційна робота “Трансформація інституційних зasad формування механізму соціально-економічної відповідальності підприємництва в національній економіці” відповідає вимогам п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року (зі змінами та доповненнями згідно Постанови КМУ № 656 від

19.08.2015 р. та Постанови КМУ № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави стверджувати, що Дєліні Марина Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Професор кафедри логістики

Національного авіаційного університету

МОН України (м. Київ),

доктор економічних наук, професор

С. В. Смерічевська



Смирічевської С.В.

Свідчує
Вчений секретар

Національного авіаційного університету

Г. Білевич